

*Τρεις προτάσεις εμπλουτισμού του μαθήματος της ιστορίας,
της έκθεσης και της λογοτεχνίας*

Αναζητώντας εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας

**της Βάλιας Λουτριανάκη
Φιλολόγου Α΄ Αρσακείου Γυμνασίου Ψυχικού**

Οι σύγχρονοι μαθητές είναι -σε μεγάλο βαθμό- ευαισθητοποιημένοι για τα κοινωνικά προβλήματα, ενημερώνονται για την παγκόσμια επικαιρότητα και παρακολουθούν τις τεχνολογικές εξελίξεις. Πολλές φορές, λοιπόν, είναι δύσκολο να διοχετεύσουν τη ζωντάνια και τους προβληματισμούς τους μέσα σε ένα δασκαλοκεντρικό μάθημα αποκλειστικά παραδοσιακού τύπου. Προκειμένου να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών για όλα τα αντικείμενα σε υψηλό επίπεδο, κρίνεται απαραίτητος ο εμπλουτισμός της παραδοσιακής διδασκαλίας με νέες μεθόδους που προτείνει η σύγχρονη διδακτική.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τη γενικότερη προσπάθεια που καταβάλλεται από καθηγητές όλων των ειδικοτήτων να ενημερώνονται για εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας, θα θέλαμε να παρουσιάσουμε, εν είδει απολογισμού και όχι επιστημονικού άρθρου, τρεις μεθόδους που δοκιμάστηκαν (συνολικά ή μερικά) σε επιλεγμένες ενότητες της ιστορίας, της λογοτεχνίας και της έκθεσης. Είναι αυτονόητο ότι η φαντασία του εκάστοτε καθηγητή –σε συνδυασμό με τη σχετική κατάρτιση- δίνει απεριόριστες δυνατότητες για προσαρμογή των παρακάτω μεθόδων στο κάθε μάθημα και σε κάθε τάξη, ανάλογα με τη δυναμική της.

A. Ιστορία και Νέες Τεχνολογίες

Τρεις βασικοί στόχοι του μαθήματος της ιστορίας είναι η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης, η βιωματική επαφή με τα γεγονότα και η αναζήτηση ιστορικών πηγών κάθε είδους. Η επιλογή της χρήσης Νέων Τεχνολογιών στο μάθημα της ιστορίας, συγκεκριμένα του Διαδικτύου και του PowerPoint, έγινε περισσότερο από ανάγκη ανανέωσης παρά από προσπάθεια εντυπωσιασμού των μαθητών. Σχεδόν όλη η ενότητα, λοιπόν, της Τουρκοκρατίας διδάχθηκε στο τμήμα Γ΄ με τη μέθοδο της κατευθυνόμενης έρευνας στο Διαδίκτυο και ολοκληρώθηκε με την παρουσίαση εικόνων μέσω PowerPoint και την παράλληλη ανάγνωση λογοτεχνικών και άλλων κειμένων. Θα περιγράψουμε με πολλή συντομία τη διαδικασία που ακολουθήθηκε, η οποία, βέβαια, μετά την αξιολόγηση των μαθητών, επιδέχεται βελτιώσεις:

Κατ' αρχάς σημειώνουμε ότι για δύομισι εβδομάδες το μάθημα πραγματοποιούνταν στο χώρο της βιβλιοθήκης του σχολείου. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες «Διαδικτύου» και σε τρεις ομάδες «Βιβλιογραφίας» (καθώς δεν υπήρχαν Η/Υ για όλες τις ομάδες). Στις πρώτες τέσσερις δόθηκε φύλλο εργασίας, που περιελάμβανε τα παρακάτω: α) οδηγίες για την είσοδο στο Διαδίκτυο και στη δικτυακή πύλη www.in.gr, β) αναζήτηση με λέξεις-κλειδιά (π.χ. «Τουρκοκρατία», «Επανάσταση») του αριθμημένου καταλόγου των διευθύνσεων που σχετίζονται με την ενότητα, γ) συγκεκριμένους αριθμούς προεπιλεγμένων και αξιολογημένων διευθύνσεων, και δ) ερωτήσεις – εργασίες διατυπωμένες με λεπτομέρεια ως προς το στόχο και τον τρόπο χειρισμού. Έτσι, οι ομάδες περιηγήθηκαν σε σελίδες Δήμων της Ελλάδας με μεγάλη συμμετοχή στην Επανάσταση, σχολίασαν εικόνες και στατιστικούς πίνακες, κατέγραψαν λέξεις της εποχής, επισκέφτηκαν το Πολεμικό Μουσείο και το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, κατέγραψαν πληροφορίες για την καθημερινή ζωή και τις συνήθειες της εποχής, διάβασαν βιογραφίες αγωνιστών και «ξεφύλλισαν» έργα λογίων της εποχής σε ηλεκτρονική μορφή (λ.χ. του Κοραή) κ.ά. Η στενότητα του χρόνου και του χώρου, βέβαια, δεν επέτρεψε την άψογη ηλεκτρονική αναδίφηση, ο ενθουσιασμός, όμως, των παιδιών ήταν αρκετός, για να μην διακοπεί το εγχείρημα.

Στη συνέχεια, κάθε ομάδα είχε την υποχρέωση να συνθέσει τις πληροφορίες (είχε προηγηθεί στην τάξη ενημέρωση για τα στάδια και τη δομή μιας εργασίας) και να κάνει μια πρωτότυπη παρουσίαση στην τάξη της ενότητας που είχε αναλάβει και των σχετικών συμπερασμάτων. Καλύφτηκαν έτσι, μέσα σε έξι ώρες παρουσιάσεων, τα περισσότερα από τα κεφάλαια της ενότητας. Σε μια τέτοια διαδικασία ο ρόλος του καθηγητή είναι συντονιστικός και βοηθητικός. Οι μαθητές συζητούν και αξιολογούν όσα ακούγονται και ο καθηγητής συμπληρώνει ό,τι δεν αναλύεται επαρκώς.

Τέλος, οι ομάδες της «Βιβλιογραφίας» είχαν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με τη βιβλιοθήκη, να ενημερωθούν για τρόπους αναζήτησης πληροφοριών και να συνθέσουν επίσης πρωτότυπες παρουσιάσεις. Επέλεξαν, λοιπόν, δημοτικά τραγούδια και θεατρικά έργα με θέμα την Επανάσταση του '21, εικόνες από λευκώματα και εγκυκλοπαίδειες, έκαναν σύγκριση διαφορετικών πηγών για το ίδιο θέμα και διατύπωσαν σχόλια κ.ά. Μία από τις ομάδες εργάστηκε έναν μήνα ακόμη για τη συλλογή και κατηγοριοποίηση 100 περίπου εικόνων του 1821, που παρουσίασαν μέσω PowerPoint. Εντυπωσιακή ήταν η διάνθιση της παρουσίασης με κείμενα λογοτεχνικά και πηγές.

Η όλη δοκιμή, παρά το μικρό κόστος σε χρόνο μη προβλεπόμενο (περίπου τέσσερις ώρες), σύμφωνα με την αξιολόγηση των μαθητών στο τέλος, έβγαλε την τάξη από το στενό και συχνά αποπνικτικό πλαίσιο του σχολικού εγχειριδίου, έδωσε την ευκαιρία να επεκτείνουν οι μαθητές τις γνώσεις τους με

δημιουργικό και αυτοκατευθυνόμενο –σχετικά- τρόπο, και τους έδωσε κυρίως την ηθική ικανοποίηση της παρουσίασης μιας προσωπικής και πρωτότυπης «έρευνας». Η αποτελεσματική αξιοποίηση των δυνατοτήτων των μαθητών, εξάλλου, δίνει και στον καθηγητή την αίσθηση ότι μπορεί να έχει εμπιστοσύνη στη δυναμική της τάξης.

B. Έκθεση και Ρητορική Τέχνη¹

Για όσους παρακολούθησαν τους Γ΄ Διασχολικούς Αγώνες Ρητορικής Τέχνης της Φ.Ε., τον Απρίλιο του 2003, η σύνδεση της Έκθεσης και της ρητορικής είναι προφανής. Κοινός σκοπός τους είναι η όξυνση της κριτικής σκέψης, ο προβληματισμός πάνω σε επίκαιρα θέματα, η ανάπτυξη του διαλόγου, η βελτίωση του λεξιλογίου και της έκφρασης, η καλλιέργεια της έννοιας της δομής –γενικά η παραγωγή λόγου υψηλού επιπέδου. Η διαφορά έγκειται στο ότι η έκθεση μέσα στην τάξη αποβλέπει στην παραγωγή γραπτού λόγου, ενώ η ρητορική –που διδάσκεται στους απογευματινούς ομίλους- καλλιεργεί τον προφορικό λόγο. Ο συνδυασμός των δύο μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά: αρχικά, ωθεί στην παράλληλη ανάπτυξη γραπτού – προφορικού λόγου και εξασφαλίζει μια ζωντανή ατμόσφαιρα δημιουργικού διαλόγου μέσα στην τάξη. Επιπλέον, αναπτύσσει κίνητρα για ενημέρωση και έρευνα και καλλιεργεί χρήσιμες δεξιότητες, όπως η τήρηση σημειώσεων, η δημιουργία σχεδιαγράμματος και περίληψης. Το πιο σημαντικό είναι το ότι αξιοποιεί την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, με τον καθηγητή σε ρόλο συντονιστή, που κατευθύνει απλώς τις συζητήσεις στα σημεία που θέλει να αναλυθούν περισσότερο, αφήνοντας τους μαθητές να διερευνήσουν πτυχές του θέματος, που ούτε και ο ίδιος δεν έχει πιθανόν φανταστεί ότι υπάρχουν. Ακολουθεί μια σύντομη παρουσίαση παραδειγμάτων, από τα οποία θα καταφανούν τα παραπάνω.

Κατ' αρχάς, αναφέρουμε τα αγωνίσματα των ρητορικών αγώνων: *διττοί λόγοι* (αντιπαράθεση δύο ομάδων με επιχειρήματα πάνω σε ένα γνωστό ή άγνωστο θέμα και σύνοψη [με προετοιμασία 15 λεπτών]), *προτρεπτικός λόγος* (προσχεδιασμένος λόγος με έντονα τα στοιχεία της πειθούς), *αυθόρμητος λόγος* (ολιγόλεπτος αυτοσχέδιος λόγος με αφορμή μια λέξη ή φράση και με προετοιμασία ενός λεπτού). Εννοείται ότι δεν θα μεταφερθεί στην τάξη το κλίμα των αγώνων και του συναγωνισμού, αλλά η ζωντάνια του προφορικού

¹ *Ευχαριστούμε τον κ. Μανώλη Πολυχρονίδη, υπεύθυνο των Ρητορικών Ομίλων της Φ.Ε. για τις χρήσιμες υποδείξεις του.*

λόγου (που οι μαθητές έχουν πραγματικά ανάγκη) και η πρόκληση για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απήχηση στους ακροατές-μαθητές.

1. Διποίοι Λόγοι

Ανάλογα με την ενότητα που έχουμε να διδάξουμε, διατυπώνουμε μια θέση που είναι αμφισβητήσιμη ή που επιδέχεται επιχειρηματολογία υπέρ και κατά. Για παράδειγμα, στην ενότητα που σχετίζεται με το επάγγελμα, στο βιβλίο έκθεσης της Α΄ Γυμνασίου, η διδασκαλία θα μπορούσε να ξεκινήσει με τη διατύπωση μιας θέσης, όπως: «Οι νέοι δεν είναι ικανοί να επιλέξουν το σωστό επάγγελμα» ή «Καλό επάγγελμα είναι εκείνο που αποφέρει πολλά κέρδη» ή «Τα παιδιά πρέπει να ακολουθούν το επάγγελμα των γονέων τους» ή «Όποιος δουλεύει είναι ευτυχισμένος» κ.ά.

Στη συνέχεια ζητείται από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες των δύο και ο καθηγητής ορίζει τυχαία ποια ομάδα θα είναι υπέρ και ποια κατά της θέσης που έχει γραφεί στον πίνακα (έχει μεγάλη σημασία για την όξυνση του νου να μπορεί κανείς να υπερασπίζεται μια άποψη με την οποία δεν συμφωνεί). Ακολουθεί προετοιμασία κάθε διμελούς ομάδας για 15 λεπτά. Μπορούν να διανεμηθούν προς βοήθεια σύντομα άρθρα, τίτλοι εφημερίδων, εικόνες ή κείμενα ή –καλύτερα- να γίνει το μάθημα στη βιβλιοθήκη, για να υπάρχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο και στη βιβλιογραφία. Αποστολή της κάθε ομάδας είναι να φτιάξει ένα σχεδιάγραμμα με επιχειρήματα και παραδείγματα ή άλλα στοιχεία τεκμηρίωσης (λ.χ. στατιστικά, λόγια ειδικών κ.λπ.).

Στο επόμενο στάδιο καλούνται δύο ομάδες τυχαία και οι ομιλητές εναλλάξ – σε ομιλίες των 3-4 λεπτών- αναπτύσσουν τα επιχειρήματά τους με πληρότητα και ακρίβεια και προσπαθούν να ανασκευάσουν τα επιχειρήματα της αντίθετης ομάδας (χωρίς αυτό να έχει τεθεί ως κανόνας). Κατά τη διάρκεια των ομιλιών η κάθε ομάδα κρατά σημειώσεις και συμπληρώνει τα σχεδιαγράμματά της. Σημαντικό είναι να δίνεται το δικαίωμα ερώτησης από τον ομιλητή σε όποιον μαθητή το ζητήσει αφού σηκωθεί όρθιος. Αν, μάλιστα, ο καθηγητής θεωρήσει ότι η ερώτηση είναι εύστοχη, μπορεί να προκαλέσει σύντομη συζήτηση ή να την κρατήσει για αργότερα.

Αμέσως μετά τις ομιλίες ζητείται από όποιον μαθητή θέλει να κάνει μια σύνοψη των όσων ακούστηκαν. Απομένει ο σχολιασμός των απόψεων που εκτέθηκαν και η συμπλήρωση των επιχειρημάτων από τις υπόλοιπες ομάδες και από τον καθηγητή. Ενδιαφέρον θα είχε, τέλος, να ανατεθεί στις ομάδες να τοιχοκολλήσουν έως την επόμενη φορά τα επιχειρήματά τους κατάλληλα μορφοποιημένα (ίσως και με τη μορφή αφίσας) σε Η/Υ ή όπως αλλιώς επιθυμούν.

2. Προτρεπτικός και Αυθόρμητος λόγος

Ως είδη ρητορικών αγωνισμάτων έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα μέσα στην τάξη, γιατί στηρίζονται σε ατομική προσπάθεια. Γι' αυτό και δεν μπορούν να αποτελέσουν υποχρεωτική δραστηριότητα, καθώς ο μαθητής αναλαμβάνει εν μέρει το ρόλο του «καθηγητή». Οι μαθητές, λοιπόν, που έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση και που είναι εσωστρεφείς θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης ενθάρρυνσης.

Στο πλαίσιο του προτρεπτικού λόγου, ζητείται (προαιρετικά) από κάποιον μαθητή να προετοιμάσει μια πεντάλεπτη ομιλία για ένα θέμα που πρόκειται να μελετηθεί από την τάξη ύστερα από δύο ή τρεις εβδομάδες. Του παρέχεται εκτεταμένο υλικό και του δίνονται οδηγίες για τη σημασία της δομής του λόγου, του πειστικού και τεκμηριωμένου περιεχομένου, και, βέβαια, της άνετης και φροντισμένης εκφοράς.

Τη μέρα του μαθήματος ο μαθητής εκφωνεί το λόγο του, η τάξη κρατά σημειώσεις και, αφού, τελειώσει, θέτει ερωτήσεις και απορίες. Ο καθηγητής, με τη βοήθεια του μαθητή, συντονίζει τη συζήτηση και τροφοδοτεί με προβληματισμούς τη σκέψη όλων. Ενδιαφέρον θα είχε η προετοιμασία από το μαθητή ενός συνόλου εικόνων και κειμένων (σε ηλεκτρονική ή έντυπη μορφή) που θα προβληθεί ή θα διανεμηθεί στην τάξη. Για παράδειγμα, στην ίδια ενότητα που αναφέρθηκε παραπάνω, ο ένας μαθητής θα μπορούσε να προετοιμάσει έναν προτρεπτικό λόγο με θέμα «Επιλέγοντας επάγγελμα, επιλέγεις τρόπο ζωής» (το σλόγκαν του φυλλαδίου της φετινής «Ημέρας Σταδιοδρομίας»), να παρουσιάσει πίνακες με στατιστικά στοιχεία για τις επαγγελματικές προτιμήσεις των Νεοελλήνων κ.ά.

Όσον αφορά στον **αυθόρμητο λόγο** αποτελεί μια σύντομη, ευχάριστη και διαφορετική πρακτική, που μπορεί να λειτουργήσει ως αφόρμηση (καθώς οι συνειρμοί φέρνουν στο φως βαθύτερες σκέψεις και γνώσεις των μαθητών). Επιπλέον, έχει το πλεονέκτημα ότι μπορούν ν' ακουστούν πολλές αυτοσχέδιες ομιλίες του ενός ή των δύο λεπτών, οπότε δημιουργείται ιδιαίτερα ζωντανή ατμόσφαιρα.

Στις μικρότερες τάξεις προτείνουμε λέξεις ή γνωστές παροιμίες λέγοντας «Τι σου έρχεται στο μυαλό, όταν ακούς τη λέξη / την παροιμία...». Ιδιαίτερα διασκεδαστική είναι η συνέχιση μιας φράσης και η δημιουργία μιας ιστορίας, ή ακόμη ο αυθόρμητος σχολιασμός μιας εικόνας. Για παράδειγμα, στην ενότητα πάλι του επαγγέλματος θα μπορούσε να ζητηθούν οι λέξεις «δουλειά», «μισθός», «κέρδος» ακόμα και «αξιοκρατία» ή «μέσο» σε μεγαλύτερες τάξεις. Ακόμη, θα μπορούσε να δοθεί μια αρχή ιστορίας, όπως «Ένας φίλος μου είπε

ότι δεν θα δουλέψει ποτέ, γιατί οι γονείς του είναι πολύ πλούσιοι. Εγώ του απάντησα ότι...». Σε μεγαλύτερες τάξεις μπορούν να προταθούν φράσεις ή θέσεις, όπως στους διττούς λόγους. Για παράδειγμα, «Το επάγγελμα είναι προσωπική ευθύνη του κάθε ανθρώπου». Επίσης, μια εικόνα ενός επιτυχημένου επαγγελματία σε αντιπαράθεση με έναν άνεργο που ζει στο δρόμο μπορεί να προκαλέσει πολλές αυθόρμητες σκέψεις. Είναι σημαντικό, τέλος, το ότι σε κάθε παιδί που θέλει να μιλήσει δίνεται άλλη λέξη ή φράση, οπότε έτσι καλύπτονται όλες οι επιθυμητές πτυχές ενός θέματος.

Γ. Λογοτεχνία και εκπαιδευτικό δράμα (drama in education)²

Στη Γ΄ Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, που πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο στο Αρσάκειο Ψυχικού δόθηκαν πάμπολλες προοπτικές για την αξιοποίηση του θεάτρου στη διδακτική πράξη. Το μάθημα της λογοτεχνίας ενδείκνυται για εφαρμογή τεχνικών και δραστηριοτήτων εκπαιδευτικού δράματος περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο μάθημα. Αξίζει να σημειώσουμε ότι όλα τα μαθήματα μπορούν να αξιοποιήσουν το εκπαιδευτικό δράμα, ακόμα και τα μαθηματικά.

Το δράμα στην εκπαίδευση αποτελεί ιδανικό μέσο εμβάθυνσης σε έννοιες, ανάπτυξης δημιουργικής σκέψης και φαντασίας και κατεξοχήν βιωματικός τρόπος προσέγγισης κειμένων. Συνδυάζει αρχές παιδαγωγικής - διδακτικής (όπως την επικοινωνιακή μέθοδο, τον καθορισμό στόχων και κεντρικού ερωτήματος, την ανασκόπηση και αξιολόγηση κ.ά.) με τεχνικές του θεάτρου (θέατρο αγοράς, αυτοσχεδιασμός σε αργή κίνηση, διάδρομος συνείδησης κ.ά.). Επίσης, αποτελεί μια κοινωνική μορφή τέχνης, που ενθαρρύνει τη συλλογική συμμετοχή, χωρίς να αποκλείει τους αδύναμους ή εσωστρεφείς μαθητές. Τα παιδιά μπαίνουν σε ρόλους **ως ομάδα και ποτέ ως άτομα** (ο δάσκαλος σε ρόλο μεμονωμένο είναι η συνήθης τακτική).

Σο μάθημα της λογοτεχνίας συγκεκριμένα, το δράμα λειτουργεί ως μια ολιστική προσέγγιση / εμπειρία, που δεν οδηγεί στον κατακερματισμό του κειμένου, όπως γίνεται συνήθως με την αναλυτική μέθοδο. Μέσω του δράματος οι μαθητές αποκτούν μια συνολική αίσθηση του κειμένου και διερευνούν την προσωπική τους σχέση με εκείνο. Εννοείται ότι στο στενό χρονικό πλαίσιο του μαθήματος δεν ήταν δυνατόν να γίνει ένα ολοκληρωμένο μάθημα δράματος. Επιλέχθηκαν, όμως, κατάλληλες δραστηριότητες για ορισμένες ενότητες και δόθηκαν στους μαθητές του Α΄α, που ανταποκρίθηκαν

² Ευχαριστούμε την κ. Πέγκυ Στεφανίδου, δασκάλα δράματος στο Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης, για τις χρήσιμες παρατηρήσεις της.

με ενθουσιασμό. Ακολουθούν συγκεκριμένα παραδείγματα δραστηριοτήτων από κείμενα του βιβλίου λογοτεχνίας της Α΄ Γυμνασίου:

Στο κείμενο «Ο Βασίλης και το φίδι», που διηγείται την ηρωική πράξη ενός μικρού παιδιού να τα βάλει με ένα τρομερό φίδι που απειλούσε το χωριό του και να το σκοτώσει, κάποιιοι από τους διδακτικούς στόχους ήταν οι εξής: να αναδειχθούν τα κίνητρα του Βασίλη και να διερευνηθεί η έννοια του ήρωα. Προτάθηκε, λοιπόν, τόσο ως προφορική όσο και ως γραπτή για το σπίτι η εξής δραστηριότητα: «Οι μαθητές σε ρόλο δημοσιογράφων σπεύδουν στο χωριό του Βασίλη λίγη ώρα μετά το γεγονός. Ζητούν πρώτα από τους κατοίκους να σχολιάσουν την πράξη του αγοριού και στη συνέχεια αναζητούν τη μητέρα του και τον ίδιο. Ρωτούν οτιδήποτε θα μπορούσε να αποτελέσει το περιεχόμενο μιας πολύ ενδιαφέρουσας συνέντευξης». Μετά από αυτές τις οδηγίες ένα παιδί ανέλαβε το ρόλο του ερωτώμενου και η τάξη το ρόλο των δημοσιογράφων (μέσα σε μια τάξη που δεν έχει δουλέψει καθόλου με αυτόν τον τρόπο είναι ριψοκίνδυνο να μπει ο δάσκαλος σε ρόλο χαμηλού status, λ.χ. του Βασίλη). Δεν δόθηκαν οδηγίες σχετικά με τις ερωτήσεις που πρέπει να γίνουν, οι μαθητές απλώς ενθαρρύνθηκαν να κάνουν πολλές και καλές ερωτήσεις. Πραγματικά, μέσα από το ζωντανό διάλογο που ακολούθησε και την εναλλαγή των ερωτώμενων φωτίστηκαν οπτικές του κειμένου που ίσως να μην είχαν προκύψει τόσο εύκολα. Επιπλέον, τα γραπτά κείμενα έδειξαν ότι οι μαθητές είχαν διεισδύσει στην ψυχοσύνθεση του ήρωα και των γύρω του. Τέλος, ως δραστηριότητα ανασκόπησης ζητήθηκε από τους μαθητές να γράψουν έναν φανταστικό διάλογο του Βασίλη με τα εγγόνια του, στον οποίο θα τους αφηγείται το γεγονός και θα τους λέει τις σκέψεις του μετά από χρόνια. Εδώ ήταν ενδιαφέρον το θέμα που προέκυψε σχετικά με το αν πρέπει να ρισκάρουμε τόσο εύκολα τη ζωή μας κ.ά.

Στο «Σκληρόκαρδο γίγαντα» είχε ενδιαφέρον μια δραστηριότητα που έγινε στον πίνακα σχετικά με το χαρακτήρα του γίγαντα. Ζωγραφίστηκε ένας γίγαντας από ένα παιδί (μισός κατσούφης και άγριος και μισός χαρούμενος) και ζητήθηκε από όλα τα παιδιά να σηκωθούν και να γράψουν λέξεις που εκφράζουν το χαρακτήρα του πριν και μετά την εμφάνιση του μικρού Χριστού. Οι απαντήσεις ήταν αμέτρητες και κάλυψαν στην ουσία όλη την περιγραφή της αλλαγής. Έμφαση δόθηκε, τέλος, στο να προσθέσουν στη ζωγραφιά το σημείο του γίγαντα που άλλαξε πέραν του χαρούμενου προσώπου του. Φυσικά, όλοι οι μαθητές ζωγράρισαν μια κατακόκκινη καρδιά που χτυπούσε δυνατά. Η οπτική – εικαστική παράσταση μια ανάλυσης κειμένου, όσο απλή κι αν φαίνεται, έχει μεγάλη απήχηση σε παιδιά μικρής ηλικίας που δεν έχουν μάθει να εκφράζονται με πολλούς τρόπους.

Τέλος, στο κείμενο «Ο αγώνας αρχίζει», που διηγείται την ιστορία του Αλβέρτου Σβάιτσερ, ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του στους ιθαγενείς της Αφρικής, υπήρχε μεγάλη ανάγκη να διερευνηθεί το θέμα της προσωπικής

θυσίας χάριν του συνόλου. Ένας διάλογος που προτάθηκε μεταξύ του Σβάιτσερ και της αδελφής του το βράδυ πριν από την αναχώρησή του για την Αφρική, στον οποίο αρκετοί μαθητές εξέφρασαν με πολλή φυσικότητα τις απόψεις τους (είναι αλήθεια ότι ο ρόλος απελευθερώνει), κάλυψε σχεδόν απόλυτα την επίτευξη του βασικού στόχου.

Αυτές οι απλές δραστηριότητες κάθε άλλο παρά μάθημα δράματος είναι. Σίγουρα, όμως, λειτουργούν ενισχυτικά και δημιουργούν μια ατμόσφαιρα που ευνοεί την προσέγγιση των κειμένων με έναν καθαρά βιωματικό τρόπο.

Η παραπάνω παρουσίαση επαναλαμβάνουμε ότι σε καμία περίπτωση δεν διεκδικεί τον τίτλο του επιστημονικού άρθρου (η επιλεγμένη βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος είναι προς ενημέρωση κάθε ενδιαφερόμενου για σχετικά θέματα). Αποτελεί καθαρά προσωπική σύνθεση, που έχει αντληθεί από προσπάθειες που πραγματοποιήθηκαν μέσα στην τάξη ή που δεν δόθηκε ο χρόνος, λόγω της πίεσης της ύλης, να πραγματοποιηθούν. Εξάλλου, είναι ευνόητο ότι τέτοιες τεχνικές δεν θα αντικαταστήσουν την παραδοσιακή διδασκαλία· απλώς θα την εμπλουτίσουν στις ενότητες που ενδείκνυνται για εφαρμογή.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι πολύτιμη έμπνευση για τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών αποτέλεσε ο δικτυακός τόπος της Τερέζας Γιακουμάτου (www.netschoolbook.gr) και σχετικά σεμινάρια, που πραγματοποιούνται όλο και πιο συχνά, ενώ για την αξιοποίηση της ρητορικής αποτέλεσε βάση η εμπειρία της διδασκαλίας στους απογευματινούς ομίλους της Φ.Ε. Τέλος, η εμπειρία μας από το ετήσιο σεμινάριο του Μουσείου Ελληνικής Παιδικής Τέχνης με θέμα «Εκπαιδευτικό δράμα και αναλυτικό πρόγραμμα», αποτέλεσε αφετηρία προβληματισμού και πειραματισμού μέσα στην τάξη.

Η παρουσίαση αυτή θα θέλαμε να λειτουργήσει και ως αφετηρία συζήτησης και προβληματισμού για το τι παραπάνω μπορούμε να κάνουμε ως καθηγητές, προκειμένου να φτιάξουμε ένα σχολείο μέσα στο οποίο να νιώθουμε πρώτα εμείς ευχάριστα και στη συνέχεια οι μαθητές μας. ***Αν το ευ ζην των μαθητών σε μια τόσο δύσκολη εποχή είναι ο στόχος μας, τότε η επιμόρφωση είναι το μέσο για να το επιτύχουμε...***

Μάιος 2003